

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Бринцева В.Д. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України

У Висновку від 16 червня 2015 року № 1-в/2015 (далі – Висновок) Конституційний Суд України визнав таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, законопроект про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів (реєстр. № 1776) (далі - Законопроект), яким пропонується:

„I. Внести до Конституції України (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., №30, ст. 141) такі зміни:

1. Частини першу та третю статті 80 виключити.
2. Частину третю статті 126 викласти в такій редакції:

„Суддя не може бути без згоди Вищої ради юстиції затриманий та до нього не може бути застосовано запобіжний захід у виді тримання під вартою до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання при вчиненні або безпосередньо після вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи“.

3. Статтю 129 після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

„Притягнення суддів до юридичної відповідальності здійснюється на загальних підставах. Судді не можуть бути притягнуті до юридичної відповідальності за діяння, вчиненні у зв'язку зі здійсненням правосуддя, крім випадків ухвалення завідомо неправосудного судового рішення, порушення присяги судді або вчинення дисциплінарного правопорушення“.

У зв'язку з цим частини другу – п'яту вважати відповідно частинами третьою – шостою.

II. Прикінцеві положення

1. Цей закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, крім пункту 2 розділу I Закону.

2. Пункт 2 розділу I Закону набирає чинності з дня, наступного за днем опублікування цього Закону, у разі якщо на день, що передує дню опублікування цього Закону, Вища рада юстиції є повноважною.

3. У разі якщо на день, що передує дню опублікування цього Закону, Вища рада юстиції не є повноважною, пункт 2 розділу I Закону набирає чинності через десять днів з дня формування повноважного складу Вищої ради юстиції“.

Поділяючи викладену у Висновку правову позицію Конституційного Суду України про те, що пропоновані Законопроектом зміни до Основного Закону України не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина та не спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України, і передумов, які унеможливають прийняття цих змін, немає, зазначаю, що таким чином зроблено кроки до побудови національної моделі забезпечення гарантій діяльності народних депутатів України та суддів, відмінної від моделей, притаманних для правових держав.

У разі прийняття схвалених Конституційним Судом України змін до статті 80 Конституції України, зокрема виключення частин першої та третьої цієї статті, фактично буде скасовано не тільки термін „депутатська недоторканність“, а й будь-який депутатський імунітет.

В окремій думці Бринцева В.Д. стосовно Висновку Конституційного Суду України від 10 вересня 2008 року № 2-в/2008 зазначалося, що на нормативному рівні не існує абсолютної недоторканності народних депутатів України, тому що будь-який парламентар за згодою Верховної Ради України може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований (частина третя статті 80 Конституції України), і була висловлена пропозиція викласти це конституційне положення як расшифровку

сутнісного змісту депутатського імунітету як загальновизнаного правового стандарту сучасного парламентаризму.

Конституційний Суд України наголошував, що депутатська недоторканність не є особистим привілеєм, а має публічно-правовий характер (абзац перший пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99); депутатський імунітет є складовою статусу народного депутата України, конституційною гарантією, яка спрямована на створення належних умов для безперешкодного та ефективного здійснення ним депутатської діяльності (депутатських повноважень); її мета – не тільки забезпечити народного депутата України від незаконного втручання в його депутатську діяльність, а й сприяти належному функціонуванню парламенту (абзац перший пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 26 червня 2003 року № 12-рп/2003).

Дійсно, за період з 1994 по 2015 рік Генеральна прокуратура України внесла до Верховної Ради України 23 подання щодо надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності народних депутатів України, 21 з них було розглянуто, і лише у шести випадках таку згоду було надано. Саме ці статистичні показники є збудниками негативної суспільної оцінки.

Однак неефективне і в деяких випадках недобросовісне використання конституційних гарантій щодо механізмів притягнення народних депутатів України до відповідальності не може бути підставою для відмови від інституту депутатського імунітету, який повною мірою відповідає світовим стандартам.

Складається враження, що автори Законопроекту не були зацікавлені в його прийнятті, оскільки допустили в ньому ряд неточностей, неузгодженостей з нормами-принципами Конституції України. Тому Висновок містить застереження, спрямовані на удосконалення конституційного унормування найактуальнішої проблеми – депутатського і суддівського імунітету.

Крім того, деякі пропозиції, висловлені під час розгляду справи, Конституційний Суд України не підтримав, але на наступних етапах

проходження Законопроекту виникне необхідність їх врахувати. Насамперед це стосується узгодження пропонованих Законом змін до частини третьої статті 126 Конституції України з повноваженнями Вищої ради юстиції, вичерпний перелік яких містить стаття 131 Основного Закону України.

У зв'язку з цим, у разі якщо Законопроект буде за встановленою процедурою доопрацьовуватися, доцільно більш ретельно вивчити світовий досвід, рекомендації Венеціанської Комісії, власну правозастосовну практику і впровадити модель гарантій парламентаризму і незалежної судової влади на рівні стандартів правової держави.

Таким чином, пропозиція щодо варіанту приведення до міжнародних стандартів механізмів, які забезпечують реалізацію конституційних гарантій діяльності народних депутатів України, висловлена ще у 2008 році в окремій думці стосовно Висновку від 10 вересня 2008 року № 2-в/2008, залишається актуальною. У зв'язку з цим як застереження Конституційний Суд України мав змогу запропонувати у зазначеному висновку передбачити в законопроекті таку редакцію статті 80 Конституції України:

„Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатський індемнітет і імунітет .

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органів, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані“.

Таке конституційне унормування позбавляється терміну „недоторканність“ як такого, що не відповідає дійсності і зберігає механізм гарантій депутатської діяльності у відповідності з міжнародними стандартами.

Суддя
Конституційного Суду України

В. Д. БРИНЦЕВ